

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Розглядається питання правового статусу лізингової компанії як основного учасника лізингової діяльності без якого неможливе нормальне функціонування лізингового процесу, який може задовольнити потреби в лізингових послугах на професійній основі, та до якого в науці господарського права зріс науковий інтерес.

Ключові слова: лізингова компанія, лізинговий процес, лізингові послуги.

Важливою умовою розвитку ринку лізингових послуг являється різнобічна структура лізингодавців, які виступають на цьому ринку. Як правило, головними лізингодавцями на лізинговому ринку виступають такі спеціалізовані господарські організації, як лізингові компанії. Саме останні являються основними суб'єктами лізингової діяльності. Слід відзначити і те, що в останні роки у вітчизняній науці господарського права зріс науковий інтерес щодо їх діяльності. Проте для вирішення низки питань щодо створення та діяльності лізингових компаній необхідно впершу чергу визначитися із її правовим становищем.

При написанні даної статті були використані праці таких вітчизняних вчених як, І.Є. Якубівського, О.В. Трофімової, Д.С. Січка, В.С. Різника та ін. А також праці відомих російських вчених, таких як, В.А.Горемикіна, О.В.Кабатової, В.Д.Газмана ін. Ю.Харитоновна, В. Вітрянського, А. Асташкіної, І.Решітнік та ін.

Слід зазначити, що незважаючи на наявність розробок з цієї проблеми, ряд питань залишаються не дослідженими і потребують ґрунтовного визначення та узагальнення. Тому дана стаття присвячується вирішенню таких проблем, як визначення правового статусу лізингової компанії як головного учасника лізингової діяльності та виділення основних ознак і видів.

Визначити поняття лізингової компанії та виділити її ознаки.

Вживаючи термін «правове становище особи» (відповідного суб'єкта господарювання) не завжди зрозумілим видається, які саме ознаки характеризують правовий статус.

Згідно юридичної енциклопедії правовий статус визначається як сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб, тобто прав і обов'язків суб'єктів права [1, с. 44].

В теорії права правовий статус особи визначають як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав,

свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує свою поведінку в суспільстві.

Поняття «правовий статус особи» і «правове становище особи» є рівнозначними. Ми приєднуємося до позиції тих науковців, які визнають ці терміни синонімами.

В літературі існує точка зору і щодо розрізнення понять правового статусу та правового становища особи. Наприклад, на думку В. Т. Білоуса, правовий статус асоціюється зі стабільним правовим станом суб'єкта, а правове становище розглядається як динамічний розвиток сукупності прав і обов'язків особи, що зумовлено її вступом до тих чи інших правовідносин [2, с. 124]. Н. В. Вітрук, зазначає, що категорія «правовий статус особи» більш вузька, оскільки виступає частиною (ядром) поняття «правове положення особи» [3, с. 31].

У поняття правовий статус включають статутні права і обов'язки. Однак цим її призначення не вичерпується. Без правосуб'єктності неможливо визначити правовий статус фізичної і юридичної особи: спеціальна правосуб'єктність впливає на спеціальний статус, а індивідуальна правосуб'єктність значною мірою характеризує індивідуальний статус. Правосуб'єктність сприяє встановленню відмінності правового статусу від інших соціальних статусів особи – економічного, політичного, етнічного та ін.

Термін «правосуб'єктність» застосовується до суб'єктів права – учасників правовідносин. Термін «правовий статус» вживається для характеристики правового становища особи в цілому. Припускаючи наявність правосуб'єктності, правовий статус особи є свого роду інструментом, який систематизує норми про суб'єкта права (його права, свободи, обов'язки, відповідальність) і приводить їх у стійкий стан. Тому правосуб'єктність як важливий інститут (фундамент) набуття правового статусу

фізичною або юридичною особою може бути включена до складу правового статусу.

Приєднуємось до точки зору В.С. Щербини, який у своїй роботі зазначає, що правовий статус суб'єкта господарського права можна визначити як сукупність економічних, організаційних та юридичних ознак учасника відносин у сфері господарювання, встановлених в законодавстві (закріплених в іншій правовій формі), що дозволяють індивідуалізувати його шляхом виділення з-поміж інших осіб – суб'єктів правовідносин і кваліфікувати як суб'єкта господарського права [4, с.7].

С. Грудницька в своїй роботі зазначає, що правовий статус суб'єкта визначається не лише правоздатністю, а всією сукупністю їх прав та обов'язків, необхідних для вирішення різноманітних господарських питань. Саме ці права і обов'язки визначають їх місце в системі господарських зв'язків, регулюють їх діяльність. [5, с. 67]

У ЦК України [6], ГК України [7] та в Законі України «Про фінансовий лізинг» [8] термін «лізингова компанія» не використовується, хоча в окремих законодавчих актах України даний термін вживається, однак при цьому законодавець не розкриває його змісту.

Так, згідно ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [9] лізингові компанії віднесені до числа фінансових установ. Обов'язок здійснення фінансового моніторингу покладає на лізингові компанії як фінансові установи Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» [10].

Аналіз загальних ознак суб'єкта господарювання – господарської організації та законодавства, що визначає порядок та особливості здійснення лізингової діяльності лізинговими компаніями в Україні дозволяє виділити наступні ознаки лізингової компанії:

1) господарська організація, що має статус фінансової установи.

Закон України «Про фінансовий лізинг» в ст. 4 визначає лізингодавця через категорію юридична особа. Згідно до даної статті лізингодавцем може бути тільки юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (далі Закон «Про фінансові послуги») лізингові компанії, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, віднесені до числа фінансових установ.

Відповідно до ст. 1 Закону «Про фінансові послуги» фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка віднесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом.

Відповідно до п.5 ч. 1 ст. 1 Закону «Про фінансові послуги» фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. До фінансових послуг ст. 4 Закону «Про фінансові послуги» віднесено фінансовий лізинг.

Таким чином, відповідно до вимог Закону України «Про фінансові послуги» надання послуг фінансового лізингу має бути виключним видом діяльності лізингової компанії.

Таку точку зору підтримують і окремі науковці. Так, А.Г. Барабаш [11, с. 4] вважає, що лізинг має бути виключним видом діяльності лізингової компанії. О.В. Асташкіна [12, с.72], вважає, що ніякі інші функції, крім функцій лізингодавця, лізингові компанії здійснювати не можуть.

На нашу думку, здійснення лізингової діяльності повинно визначатись законодавцем основним, а не виключним видом діяльності лізингової компанії і це повинно відобразитись в її статуті.

2) створення у порядку визначеному законодавством (ст. 56 ГК України, Закон України від 15.05. 2003р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [13]).

У літературі висловлена пропозиція щодо необхідності запровадження ліцензування діяльності лізингових компаній. Так, А.Г.Барабаш [14, с.175] запропонувала наступні ліцензійні умови для лізингових компаній: організаційно-правова форма, яка забезпечує повну відповідальність всіх або частини учасників за боргами товариства (повне або командитне товариство); здійснення лізингової діяльності, як виключного виду діяльності; встановлення на рівні закону мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії. На думку Трофімової О.В. [15, с.41], обмеження свободи підприємницької діяльності шляхом встановлення для лізингових компаній права здійснювати лізингову діяльність лише у формі повного або командитного господарського товариства є необґрунтованим, оскільки лізингодавець є кредитором, а не боржником у

лізингових правовідносинах.

Чинне законодавство України не передбачає ліцензування лізингової діяльності як виду господарської діяльності.

3) безпосереднє на постійній основі здійснення лізингової діяльності. Це передбачає інвестування коштів і набуття предмета лізингу у власність для передачі його у володіння та користування лізингоодержувачу.

Існує точка зору, що до лізингових компаній можуть бути віднесені суб'єкти господарювання, в предметі діяльності в установчих документах яких передбачено здійснення лізингової діяльності, і які здійснили або здійснюють хоча б одну лізингову операцію. В такому випадку, як зазначає Ю.С. Харитонова [16, с.16], до лізингових компаній можна було б віднести банки та інші фінансово-кредитні установи, які мають право здійснювати лізингові операції відповідно до їх установчих документів. Тому, на нашу думку, у законодавчому визначенні поняття «лізингова компанія» слід закріпити, що лізингова діяльність здійснюється лізинговою компанією безпосередньо та на постійній основі.

4) професійна основа діяльності, що полягає у здійсненні діяльності колективом спеціально підібраних висококваліфікованих фахівців. Професійна компетентність – це сукупність професійних знань, умінь, засоби виконання професійної діяльності;

5) мета діяльності – задоволення майнових інтересів інших суб'єктів господарських правовідносин (лізингоодержувачів) в отриманні предмета лізингу, необхідного для здійснення господарської діяльності, у володіння і користування та отримання прибутку;

6) наявність відокремленого майна, закріпленого на визначеній законодавчо правовій основі (титул) – право власності, господарського відання, оперативного управління, оренди.

Чинне законодавство про лізинг не встановлює спеціальних (підвищених) вимог до мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії. Тому при визначенні мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії слід керуватись загальними вимогами, встановленими законом для відповідної організаційно-правової форми.

Ми вважаємо, що при визначенні правового статусу лізингової компанії в Законі України «Про фінансовий лізинг» слід обмежити джерела формування статутного капіталу лізингової компанії виключно грошовими коштами, що відповідатиме специфіці та характеру діяльності лізингової компанії, яка потребує наявності власних засобів для інвестування в предмети лізингу;

7) наявність господарської правосуб'єктності, що включає господарську правоздатність (сукупність прав та обов'язків, які може набувати суб'єкт у процесі здійснення господарської діяльності) та компетенцію (сукупність прав та обов'язків, якою суб'єкт наділений за законом та установчими документами).

З урахуванням вищезазначеного, пропонуємо закріпити в Законі України «Про фінансовий лізинг» наступне визначення терміну «лізингова компанія» – це господарська організація, створена у визначеному законодавством порядку, що на професійній основі, постійно та безпосередньо здійснює лізингову діяльність для задоволення майнових інтересів інших суб'єктів господарських правовідносин, з метою отримання прибутку, має відокремлене майно, закріплене за нею на визначеному правовому титулі, господарську правосуб'єктність та відповідно до чинного законодавства виконує функцію лізингодавця.

Аналіз теоретико-методологічних визначень термінів «правовий статус» («правове становище») та їх елементного складу дозволив виділити основні ознаки (елементи), які визначають правовий статус лізингової компанії: мета і завдання суб'єкта господарювання; предмет, цілі і вид його діяльності; організаційно-правова форма; порядок створення; правовий режим майна суб'єкта господарювання; господарська правосуб'єктність (права і обов'язки); юридична відповідальність; порядок ліквідації та реорганізації суб'єкта господарювання.

Сформульовані в роботі теоретичні положення можуть бути використані у навчальному процесі, а також служити предметом дослідження для більш глибокого вивчення.

Література:

1. Шемшученко Ю.С. Правовий статус / Ю.С.Шемшученко, Н.М. Пархоменко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, т.5: П-С.-2003. – 736с.

2. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / В. Т. Білоус. – Ірпінь, 2004. – 444 с.

3. Витрук Н. В. Основы правового положения личности в социалистическом обществе / Н. В. Витрук. – М. : Юрид. лит., 1979. – 251 с.

4. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : монографія / В.С.Щербина.- К.: Юрінком Інтер, 2008.- 263с.

5. *Грудницька С.М.* Господарська право-суб'єктність : проблеми визначення сутності та поняття [Текст] / с. Грудницька // Підприємництво, господарство і право : Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий Журнал. – 2008. – № 9. – с. 65-67.
6. *Господарський кодекс України* // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. - Ст. 462.
7. *Цивільний кодекс України* від 16 січня 2003 року № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
8. *Закон України «Про фінансовий лізинг»* від 11 грудня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 15. – Ст. 231.
9. *Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг.* Закон України від 12 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
10. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.* Закон України від 28 листопада 2002р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №1. – Ст. 2.
11. *Барабаш А.Г.* Правове регулювання лізингових відносин в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04. // А.Г. Барабаш.- Донецьк, 2004.-18с.
12. *Асташкина А.В.* Правовое положение российских лизинговых компаний в современном гражданском праве: дис. ... кандидата юрид. наук // А.В. Асташкина. – М, 2001. – 182 с.
13. *Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.* Закон України від 15 травні 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. - Ст.263.
14. *Барабаш А.Г.* Правове регулювання лізингових відносин в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.04// А.Г.Барабаш. - Донецьк, 2004. – 175 с.
15. *Трофімова О. В.* Правове регулювання лізингової діяльності в Україні. Монографія. // О.В.Трофімова. – К: КИТ, 2005. – 216 с.
16. *Харитоновна Ю.С.* Правовой статус лизинговой компании / Ю.С.Харитоновна // Законодательство. – 2002. – № 7. – с. 15-18.

Н.Ф. Ментух

Правовая регуляция лизинговых компаний по действующему законодательству Украины

Рассматривается вопрос правового статуса лизинговой компании как основного участника лизинговой деятельности без которого невозможно нормальное функционирование лизингового процесса, который сможет удовлетворить востребования в лизинге на профессиональном уровне к которому в науке хозяйственного права возрос научный интерес.

N.F. Mentukh

The legal adjusting of leasing companies about current legislation of Ukraine

The issue of legal status of leasing company as a basic participant of leasing activity without which is impossible the normal functioning of leasing process which can satisfy needs with leasing services and to which nowadays is observed popularity in science of commerce law.